

Hanne Bruun, Kirsten Frandsen, Per Jauert (red.):

Forskning i mediepolitik – mediepolitisk forskning.
Forlaget Modtryk, 2004.

I anledning af professor Frands Mortensens 60 års fødselsdag i efteråret 2002 afholdtes et seminar, hvorfra en række bidrag nu to år senere udkommer som bog med titlen *Forskning i mediepolitik – mediepolitisk forskning*. Det første led i titlen er det let at definere, mens det straks er lidt sværere med andet led: hvad er mediepolitisk forskning? Som det fremhæves i flere af bogens artikler, er mediepolitisk forskning antagelig en forskning, der forsøger at få indflydelse på den politiske proces og dens resultater. Samtlige bogens forfattere er medieforskere, men ikke alle er i traditionel forstand uskyldsrene – ej heller anmelderen.

Under den i første øjekast kryptiske titel *Fra medieforskning til såkaldt medieforskning* lægger Preben Sepstrup, der bl.a. har været medlem af Mediekommissionen og Danmarks Radios bestyrelse, for med en model, der som en harmonika kan trækkes ud og ind, og som kan danne udgangspunkt for at både beskrive, forstå og forudsige mediestrukturen. Der er naturligvis ikke tale om en automat, men om en model, der anvendes som strukturering af det arbejde, forskeren eller andre selv må udføre. Modellens rækkevidde og anvendelighed afhænger derfor af den indsigt og kreativitet, der lægges i arbejdet med den. Og specielt anvendeligheden er faktisk, om end lidt underspillet, fokus i artiklen, der frejdigt hævder, at humanistisk medieforskning, som jo er helt dominerende i Danmark, ikke har noget normativt grundlag, dvs. ikke er handlingsanvisende. Og det er specielt, når handlingsperspektiverne bliver markante, at der tales om "såkaldt medieforskning", når man ikke kan lide, hvad man hører. Man må derfor forstå den kryptiske titel som et ønske om anvendelse og dermed risikoen for at blive udråbt til "såkaldt". Hensigten er ideelt at opnå en grundlæggende enighed om strukturen og dens parametre, således at man undgår ressourcspild og stridigheder mellem de forskellige aktører. Denne hensigt er nok snarere ideel end reel. Selvom det til syvende og sidst er brugeren, der er i centrum i det sepstrupske univers, viser de følgende to afsnit, at det netop ikke er tilfældet i den administrative del af den virkelige forskningsverden.

Det ene afsnit, *Tillid er godt – er kontrol bedre?*, er skrevet af Erik Nordahl Svendsen, der efter en

årrække i Danmarks Radio nu er direktør i Mediesekretariatet; det andet, *Regnskabets time*, er forfattet af Henrik Søndergaard, der udover at være lektor ved Københavns Universitet var formand for det nedlagte Public Service Rådet, og begge synes at vedkende sig det leninistiske diktum, at kontrol er bedre i en eller anden forstand.

I Svendsens artikel trækkes linjerne op for public servicevirksomhed i Europa specielt med henblik på landenes styring, bl.a. med udgangspunkt i EU's krav og forordninger, som vi i Danmark har fået at føle i sagen om TV 2's licensmidler. Men om end EU stiller krav og kan tage sager op, understreges det dog i artiklen, at det er de ensartede mønstre i markedets udvikling og det kulturelle klima, der er det afgørende. Artiklen gennemgår herefter en undersøgelse foretaget af European Platform of Regulatory Authorities. Denne undersøgelse kortlægger regulerings- og tilsynsvirksomheden i de enkelte lande og opstiller et komparativt reguleringsindeks med autonomi som det ene yderpunkt og kontrol som det andet, hvor Danmark (med Radio/TV-nævnet og public servicekontrakter bl.a.) ligger stort set midt på skalaen. Indekset viser mindst to ting: For det første, at den tidligere tilstand, hvor autonomien steg, jo længere nordpå i Europa man kom, nu er langt mere kompliceret, og hvor en række nordeuropæiske lande ligger langt væk fra autonomien. Kun indeksets to yderpunkter er bevaret med Tyskland med den største autonomi og Italien med den mindste. For det andet, som det kort berøres, siges der derimod ikke noget om, hvilken indflydelse de forskellige grader af autonomi har for udsendelsernes mangfoldighed og kvalitet. Hvis man – helt impressionistisk og subjektivt – sammenligner kvaliteten i tysk og italiensk fjernsyn, ser det ikke ud til, at regulering i stedet for autonomi alt andet lige giver bedre programmer. Man kan altså ikke sige, at reguleringsmanien er kommet til for forbrugernes skyld. Alligevel mener Svendsen, at såkaldte public servicekontrakter kan opfattes som en kritisk ven, der i virkeligheden beskytter virksomhederne mod det, der er værre. Det er slående, at artiklen ikke forholder sig kritisk til "den kritiske ven" og ikke spørger hvorfor, men blot konstaterer, at kontrakter og tilsynsagenturer vokser frem i uset omfang, og at det ikke kun er i forhold til public service, men også en lang række andre områder.

Heller ikke i Søndergaards artikel rejses dette spørgsmål, idet der her er tale om en case, som ligger fint i forlængelse af Svendsens bidrag. Henrik Søndergaard var formand for det danske

Public Service Rådet, som blev nedsat kort før den socialdemokratiske regering i 2001 måtte overlade magten til den borgerlige regering. Denne regering havde overordentlig travlt med at ændre tingenes tilstand – også på radio- og tv-området, og i løbet af kort tid indgik man sammen med det parlamentariske støtteparti (Dansk Folkeparti) en ny medieaftale, hvori indgik, at *Public Service Rådet* blev nedlagt, at der skulle indgås kontrakter med DR og TV 2, og at tilsynet nu skulle varetages af Radio- og Tv-nævnet. Søndergaard er inde over de problemer, der kan opstå, når medieforskere begynder at optræde som mediepolitikere eller anklages herfor. Selvsagt berører dette ikke Søndergaard selv, der var formand for et uafhængigt råd, i hvert fald ikke set ud fra hans eget synspunkt, hvorimod det mere end antydes, at nedlæggelsen af rådet indgik i et større politisk arbejde med at rydde op i råd og nævn, der efter regeringens opfattelse bestod af en række politisk placerede smagsdommere. Så selvom Søndergaard formelt går fri, blev han alligevel en del af et opgør med personer, der antoges at have politisk affinitet over for partier og synspunkter, der nu tilhørte oppositionen. Artiklen beskriver baggrunden for oprettelsen af rådet, som meget kort kan skrives ned til, at ændringen i public serviceområdet (konkurrence, uafhængige bestyrelser etc.) nødvendiggjorde andre typer af tilsyn, bl.a. fordi der var en "... vis utilfredshed med den måde, som DR og TV 2 havde udviklet sig på." (s. 53). Som djævelens advokat kan man vel påstå, at regeringen skulle have "uafhængige eksperter" til at rette dette op, ligesom der henvises til EU-kommissionens stigende indblanding i området. Søndergaard beklager naturligvis nedlæggelsen af rådet, men mener dog, at man ikke i sig selv skal overdramatisere overflytningen til nævnet, men at det snarere handler om den offentlige debat samt måden at definere public service på.

I begge artiklerne beskrives udviklingen af den øgede kontrol som noget i sig selv, men når man ser på den samfundsmæssige udvikling som sådan, er public service bestemt ikke det eneste område, der er udsat herfor. Det er en generel tendens, at regeringerne tænker i mål- og rammestyring, og som følge heraf opstår "behov" for kontrakter, evalueringer, benchmarking og meget andet. Det kunne tænkes, at denne bevægelse snarere er udtryk for new public management i hele Europa, og så er historien på mange måder en anden.

I bogens to sidste artikler gennemgås medieudviklingen i Norge (Helge Østbye) og i forlængelse heraf den praksis, der blev anlagt i det norske Eier-

skapstilsynet (Trine Syvertsen). Og de to artikler hænger sammen, idet Østbye i sin gennemgang viser, hvordan krydsejerskab bliver af stigende betydning i et land, der på nogle væsentlige områder adskiller sig fra Danmark, fx i form af udbredt pressestøtte (og dermed flere aviser), men at man ikke undgår opkøb alligevel, og den noget mere kommercielt orienterede politik inden for radio og tv. Syvertsen følger op med en case om Eier-skapstilsynets praksis, der tydeligt viser en række mangler ved selve den grundlæggende lovgivning (fx at krydsejerskab ikke indgik), men først og fremmest de mange hensyn og forlig tilsynet måtte indgå, hvorved afgørelserne blev få, men debatten stor. Tilsynet er senere nedlagt og indgår nu i Medietilsynet fra 1. januar 2005. Også i Syvertsens artikel bliver en bredere diskussion kun på antydningens niveauet. Er det i længden bedre at have robuste medievirksomheder end små aviser rundt omkring? Hvad skaber mest mangfoldighed? Var loven om ejerskabstilsynet ikke reaktiv snarere end proaktiv?

Den sidste og største artikel er skrevet af fødselaren selv. Over 40 sider beskriver Frands Mortensen diskussionerne om indførelse af terrestrisk digital-tv i Danmark "... her snart ti år efter [det] blev indvarslet." (s. 65). Man kan her med nogen ret hævde, at tidsperspektivet her og også i bogens redaktørforord er noget kort, for i virkeligheden er der tale om et meget længere forløb. Men dette er en historisk detalje i en artikel, der som sædvanligt, når Mortensen skriver, er fyldt med detaljer og vigtige pointer. De tre vigtigste pointer er den vankelmødige beslutningsproces med gentagne forlig og nye ekspertrapporter, den politiske holdning til spørgsmålet afhængig af, om man er med i medieforligene eller ej, og endelig at ingen ofrer megen opmærksomhed på de indholdsmæssige muligheder eller den såkaldte merværdi. Det er som om, at hele spørgsmålet er kapslet ind i én logik, hvor den morsomste pointe er, at den nuværende regering ønskede et stærkt kommercialiseret alternativ, indtil sandhedens time oprandt, hvor man indså, at det højt prioriterede salg af TV 2 stillede sig lodret i vejen for dette. Svendsen påpeger i sin artikel, at terrestrisk digital-tv kun kan få succes, hvis public service indgår. Men regeringen overbyder nu denne iagttagelse ved *kun* at lade det være public service i en rum tid. Mortensen påpeger klart, at sagen om digital-tv ikke er præget af teknologifisering fra politisk hold, men at den heller ikke er præget af indholdsmæssige diskussioner. Digital-tv er blot noget, der er der, og som man må tage

stilling til uden rigtigt at vide hvorfor. Her kunne man godt have ønsket sig, at artiklen var gået nogle spadestik dybere inden for branchen selv og ikke mindst havde inddraget EU-politikken på området, som jo har været meget aktiv i favør af terrestrisk digital-tv.

Alt i alt er bogen en sanseskærpende artikel-samling både i detaljen og i de overordnede problemstillinger, men kun perifert berøres bogens titel, som måske kunne have været en artikel værdig. For hvad er mediepolitisk forskning? Hvordan afgrænses fænomenet? Og hvem er det, der er mediepolitisk forsker? Mortensen? Sidstnævnte har (klogelig) holdt sig uden for bestyrelser og lignende, men det fremgår dog i hans publikationsliste bagest i bogen, at han skriver fortrolige notater til branchen. Er det ikke anvendt mediepolitisk forskning? Som baggrund for en sådan diskussion er bogen god, selvom den stiller flere spørgsmål, end den tematiserer endsige besvarer. Den stiller også indirekte det spørgsmål, om mediepolitik kan forstås som noget i sig selv, eller om man ikke snarere skal se den i et større samfundsudviklingsperspektiv. Måske er bogens hovedbudskab i virkeligheden, at den berørte del af medieforskningen er for snæver og dermed defokuseret.

Ole Prehn
Dekan ved Det Humanistiske Fakultet
Aalborg Universitet
Formand for TV 2/Nord-Digital

Louise Phillips & Kim Schrøder:
Sådan taler medier og borgere om politik.
En diskursanalytisk undersøgelse af politik
i det medialiserede samfund.
Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004,
320 sider.

Sådan taler medier og borgere om politik. En diskursanalytisk undersøgelse af politik i det medialiserede samfund undersøger i et bredt mediesociologisk perspektiv og på baggrund af et diskursteoretisk afsæt, hvordan henholdsvis medier og borgere italesætter politik. I denne anmeldelse vil jeg se på, hvordan forskerne taler om borgerne og medierne.

Bogen er skrevet af lektor Louise Phillips og professor Kim Schrøder, begge fra Institut for Kommunikation ved Roskilde Universitetscenter og forener deres arbejde med henholdsvis

diskursbegrebet, politisk kommunikation og den empiriske modtagerforskning. Undersøgelserne udmærker sig ved ambitiøst at sætte fokus på *samspelet* mellem borgere og medier og analyserer en række medieteksters og borgeres ofte divergerende måder at forstå og tale om politik på. De omfangsrige analyser er struktureret i fire dele, som jeg kort vil skitsere for efterfølgende at diskutere fremstillingen af et enkelt af bogens temaer, nemlig 'populisme'.

I del 1 argumenteres der for, at medierne og borgerne i gensidighed og vekselvirkning skaber betydninger, og at det derfor ikke er muligt at fastslå, hvem der definerer den politiske magt. I det lys er det undersøgelsesnes sigte at skabe en "indsigt i både mediernes og borgernes definitionsmagt og samspelet imellem dem" (s. 33). Del 1 redegør desuden for undersøgelsens diskursanalytiske forankring og empiriske indsamlingsmetode, bl.a. det valg, at der sættes fokus på det trafikpolitiske område som case. Undersøgelsen er herfra ordnet i tre overordnede dele, hvoraf to er kvalitative modtagerorienterede analyser af henholdsvis, hvordan folk bruger og oplever medier, og hvordan folk italesætter politik. Derudover består undersøgelsen af en tekstanalytisk del, der sætter fokus på, hvordan medierne italesætter politik.

I del 2 præsenteres analysen af, hvordan borgere bruger og oplever medierne. Analyserne, som er baseret på syv fokusgruppeinterviews i 2002, falder i fem dele og er strukturerede i forhold til en overordnet brug og oplevelse af henholdsvis lokale medier og landsdækkende medier, brugen og oplevelsen af tv-nyhedsindslag og aktualitets- og debatudsendelser på tv og endelig orienteringen mod verden uden for Danmark. Analysen peger ikke overraskende på, at kortuddannede og langtuddannede bruger og oplever medierne forskelligt: Kortuddannede bruger medierne til skaffe sig overblik, mens langtuddannede bruger medierne til dels at opnå overblik, dels til at fordybe sig. Inden for den teoretiske ramme er det en pointe, at de kortuddannedes måde at tale om politik på er meget sagsorienteret og normativ, mens de langtuddannede forholder sig reflektivt og analytisk til medierne.

I del 3 arbejdes med mediernes italesættelse af politik. Det store empiriske grundlag består af nyhedsdækningen i fire landsdækkende omnibusaviser (Berlingske Tidende, Information, Jyllands-Posten, Politiken); to landsdækkende tabloidaviser (B.T. og Ekstra Bladet); en lokal omnibusavis (Dagbladet Roskilde Tidende); en lokal gratisavis (Roskilde Avis); tre landsdækkende tv-kanaler (DR1, DR2 og